

Helgi Pjeturss:

Ótrúlegt en satt.

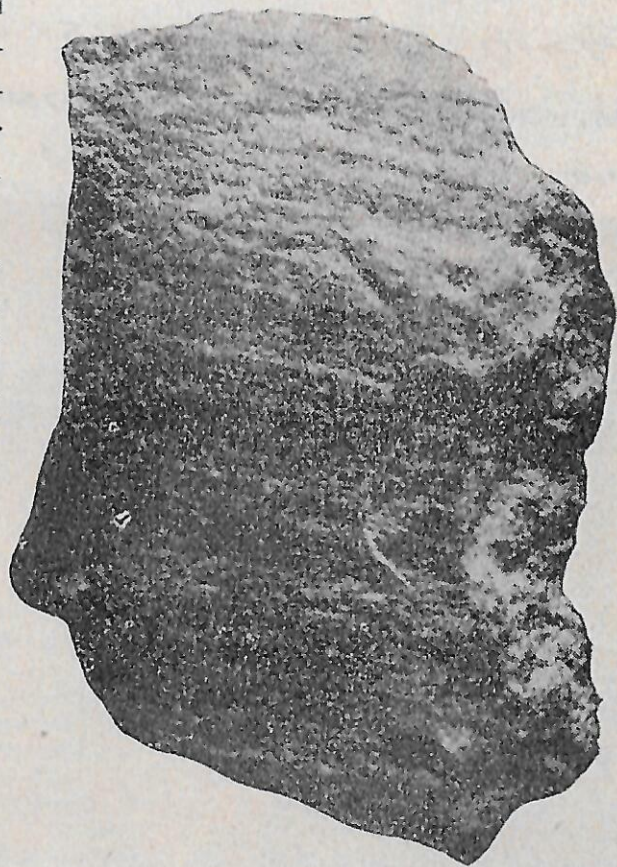
I. *Merkileg steinflis.*

Það þótti í fyrstu mjög ótrúlegt, er ég sagði frá því, að bergtegund, sem mikið er um á Íslandi, og margir merkir jarðfræðingar höfðu skoðað og hiklaust talið goseðlis (vulkansk), bæri því ótvírætt vitni, að skriðjökla hefðu komið þar við sögu. Og ekki varð auðveldara um, þegar ég varð að bæta því við seinna, að einnig milli laga í basaltmyndun Íslands, væru slíkar bergtegundir, er sýndu, að ísaldir hefðu gengið yfir landið löngu á undan þeirri, sem kunnugt var um þegar ég hóf rannsóknir mínar. Og það er ekki lengra síðan en svo, að bornar voru bríður á, að þetta gæti verið allskostar rétt hjá mér, að árið 1938, er í 75. árgangi enska jarðfræðitímaritsins *Geological Magazine*, ritgerð, sem heitir *The Age of the Rocks and Topography of middle Northern Iceland*, eftir dr. L. Hawkes, þar sem þessi merki jarðfræðingur, er ýmislegt fróðlegt hefir ritað um jarðfræði Íslands, segir frá því, að hann hafi ekki getað fundið forna jökulurð milli basaltlaga austanvert við Fnjóskadalinn, sem ég hefi getið um í doktorsritgerð minni „Om Islands Geologi“. Telur dr. Hawkes, að þar muni ekki vera um annað að ræða en forna lækjarmyndun. Tveir ungir jarðfræðingar frá háskólanum í Cambridge, komu eftir tilmælum dr. Hawkes á þessar sömu slóðir, og leituðu að jökulbergi því, sem ég hafði sagt frá, en fundu þar enga slíka jarðmyndun. Í grein í 76. árgangi þessa sama tímarits (*On the Pleistocene Rocks of Iceland and the Age of the Submarine Shelf*), leitaðist ég nú enn við að færa sönnur á mitt mál, og tók fram, að basaltið undir þessu lagi, sem ég hafði hiklaust talið jökulurð, væri fægt og rispað á þann hátt, sem einungis verður undir skriðjökulum. Mér hafði, með talsverðri fyrirhöfn, tekizt að meitla hina hörðu, fornu jökulurð ofan af basaltinu, sem hún liggur á, og ná í flis af þessu svo stórfróðlega jökulnúna bergi, en flis þessa fann ég ekki þegar ég skrifaði hina ensku grein mína, og gat því ekki komið mynd af henni þar. Nú hefir Anna dóttir mín haft upp á þessari merkilegu steinflis, og kom mér þá í hug að biðja

„Náttúrufræðinginn“ að flytja mynd af henni. Flís þessi, þar sem ennþá má sjá nokkrar leifar jökulbergsins, sem ofan á henni hefir legið, tekur af allar efasemdir. Því að ef straumhart vatn, sem þar með sér mól og sand, hefði runnið eftir þessu yfirborði, þótt ekki væri nema nokkra sólarhringa eða jafnvel klukkustundir, þá hefðu rispurnar og hin einkennilega jökulfæging, ekki getað haldizt.

Hinn skarpskyggni jarðfræðingur Jakob Línðal á Lækjamóti, segir mér frá því í stórfróðulegu bréfi, dags. 12. nóv. síðastl., að hann hafi fundið þetta lag mitt í Skriðugili, og komizt þar að sömu niðurstöðu og ég. Ennfremur hafi hann á síðastl. sumri fundið jökulberg milli basallaga á ýmsum ótrúlegum og merkilegum stöðum.

Það er rétt að ég geti um það í þessu sambandi, að próf. Guðm. heitinn Bárðarson, sem á svo aðdánlegan hátt hafði rannsakað skelja-

Ísnúin steinflís úr hömrum austanvert við Fnjóskadal.

lögin á Tjörnesi, leit svo á, að ég mundi ranglega hafa talið jarðlag þar norðan á nesinu myndað af jökli, en þar er um talsvert þýðingarmikið atriði að ræða. Þar hjálpaði Jóhannes Áskelsson, sem fann þarna leirsteinslag, sem í eru leifar af íshafsskelinni *Portlandia arctica*.

II.

Það hefir dálítið sérstaka þýðingu, að rétt skuli hafa reynzt það, sem ég hefi sagt um árangur jarðfræðirannsókna mínna, jafnvel þó að mjög ótrúlegt hafi þótt. Ég hefi í sambandi við rannsóknir mínar á öðru sviði, orðið að segja frá ýmsu, sem ótrúlegt hefir þótt, og það jafnvel svo, að ekki væri þess vert að gefa því gaum. Gáfuðum mönnum ætti að geta orðið það mikil hjálp til að líta rétt á tilraunir mínar til að færa líf-

fræðina út til stjarnanna, að ég er, sem náttúrufræðingur, reyndur að trúverðugleik, jafnvel þar sem miklum merkismönnum hefir í fyrstu svo virzt, sem ekki væri mark takandi á athugunum mínum.

Í febrúar, 1942.